

зб. наук. праць. Серія «Юридичні і політичні науки». – К. : Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2009. – Вип. 46. – С. 315–321.

20. Російсько-український словник = Русско-украинский словарь : [160 тисяч слів] / [І.О. Анніна, Г.Н. Горюшина, І.С. Гнатюк] ; за заг. ред. В.В. Жайворонка. – К. : Абрис, 2003. – 1424 с.

21. Русско-украинский словарь = Російсько-український словник / С.И. Головащук, Л.А. Коробчинская, Н.Н. Пилинский. – К. : Наукова думка, 1969. – 727 с.

22. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.

23. Большой толковый словарь русского языка / сост. и гл. ред. С.А. Кузнецов. – СПб. : Норинт, 1998. – 1536 с.

24. Цивільний кодекс Української РСР від 18 бе-

резня 1963 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1540-06>.

25. Гражданский кодекс Российской Федерации от 30 ноября 1994 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.consultant.ru/popular/gkrfl>.

26. Луць В.В. К вопросу о сущности и содержании гражданско-правового договора / В.В. Луць // Частное право: научный журнал. – 2013. – № 1. – С. 124–136.

27. Шимон С.І. Поняття і юридичне значення «домовленості» як волевиявлення суб'єктів цивільного права / С.І. Шимон // Юридична Україна : правовий часопис. – К. : Юрінком Інтер, 2009. – № 9(81). – С. 44–49.

28. Практика розгляду судами цивільних справ про визнання правочинів недійсними [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.scour.gov.ua/clients/vs.nsf/0/bce90d7b25c17f6dc225754e004b4c96?OpenDocument>.

УДК 347.121.1

ПОНЯТТЯ ТА ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВА НА ТАЄМНИЦЮ ПРО СТАН ЗДОРОВ'Я ОСОБИ

Касумова А.Б., к. ю. н., викладач

кафедри медичного та фармацевтичного права

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця

У статті проаналізовано поняття та наведено загальну характеристику права на таємницю про стан здоров'я особи. Особливу увагу приділено питанню нормативного закріплення права на таємницю про стан здоров'я особи та його співвідношенню з поняттям «лікарська таємниця». Визначено проблеми теоретичного й практичного характеру та запропоновано шляхи їх вирішення.

Ключові слова: таємниця про стан здоров'я, лікарська таємниця, особисті немайнові права, конфіденційні дані, медичне право, охорона здоров'я.

В статье проанализировано понятие и приведена общая характеристика права на тайну о состоянии здоровья человека. Отдельное внимание уделено вопросу нормативного закрепления права на тайну о состоянии здоровья человека и его соотношению с понятием «врачебная тайна». Определены проблемы теоретического и практического характера и предложены пути их решения.

Ключевые слова: тайна о состоянии здоровья, врачебная тайна, личные немаущественные права, конфиденциальные данные, медицинское право, здравоохранение.

Kasumova A.B. CONCEPT AND GENERAL CHARACTERISTICS OF THE RIGHT TO PRIVACY ON THE HEALTH OF PERSONS

The concept and general characteristics given the right to privacy on the health of individuals is analyzed. Special attention is paid to the statutory right to privacy of individual health and its relationship with the concept of “medical secret”. The problems of theoretical and practical nature and the ways to address them is determined.

Key words: secret of health, medical secret, moral rights, confidential data, medical law, health.

Інформація про стан здоров'я пацієнта – це відомості та/або дані, що мають конфіденційний характер. Право на інформацію про стан здоров'я є особистим немайновим правом особи. Особисті немайнові права тісно пов'язані з фізичною особою, однак особливості їх реалізації визначаються з урахуванням положень законодавства України.

Відповідно до ст. 271 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) зміст особистого немайнового права становить можливість фізичної особи вільно, на власний розсуд визначати свою поведінку у сфері власного приватного життя [1]. У разі порушення права на таємницю про стан здоров'я особи в неї виникає право на захист. Водночас механізми реалізації цього права будуть доступними в разі визначення того, яка інформація буде вважатись такою, що становить таємницю.

Тому актуальним із точки зору праворозуміння є відповідь на питання, чи всі відомості та/або дані, які є інформацією про стан здоров'я особи, складають таємницю.

У різний час право на таємницю про стан здоров'я особи було предметом розгляду таких науковців, як В.І. Акопов, Ю.М. Аргунова, Н.Б. Болотіна, З.С. Гладун, С.Б. Булеца, М.М. Малєїна, М.С. Малєїн, О.М. Піщита, В.В. Резнікова, І.Я. Сенюта, С.Г. Стеценко, Р.О. Стефанчук, В.О. Тихоміров та інші. Однак як у наукових джерелах, так і в положеннях вітчизняних нормативно-правових актів не існує усталеного термінологічного підходу до визначення відомостей та/або даних про здоров'я особи, що мають характер таємних. Поряд із поняттям «таємниця про стан здоров'я» у вжитку перебувають також інші, схожі за змістом, проте не тотожні поняття: «медич-

на таємниця», «лікарська таємниця». Концептуальною відмінністю серед них не спостерігається. Однак це не виключає необхідність їх розмежування задля формування єдності в законодавчому підході до регулювання таких правовідносин у сфері охорони здоров'я. Це й становить мету дослідження.

На законодавчому рівні право на таємницю про стан здоров'я визначається в ст. 286 ЦК України, у якій вказано, що фізична особа має право на таємницю про стан свого здоров'я, факт звернення за медичною допомогою, діагноз, а також про відомості, отримані під час її медичного обстеження. Забороняється вимагати й подавати за місцем роботи або навчання інформацію про діагноз та методи лікування фізичної особи. Будь-яка фізична особа, відповідно до ч. 3 ст. 286 ЦК України, зобов'язана утримуватися від поширення інформації, зазначеної в ч. 1 ст. 286 ЦК України, яка стала їй відома у зв'язку з виконанням службових обов'язків або з інших джерел (крім випадків, зазначених у законодавстві України, наприклад, у ч. 5 ст. 13 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» від 6 квітня 2000 р. № 1645-III [2], ч. 8 ст. 9 Закону України «Про протидію захворюванню на туберкульоз» від 5 липня 2001 р. № 2586-III [3], ч. 3 ст. 6 Закону України «Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ» від 12 грудня 1991 р. № 1972-XII [4] тощо).

Право на таємницю про стан здоров'я визначається також у ст. 39-1 Основ законодавства України про охорону здоров'я (далі – Основи): «Пацієнт має право на таємницю про стан свого здоров'я, факт звернення за медичною допомогою, діагноз, а також про відомості, одержані при його медичному обстеженні. Забороняється вимагати та надавати за місцем роботи або навчання інформацію про діагноз і методи лікування пацієнта» [5]. Водночас в Основах міститься ст. 40 «Лікарська таємниця», у якій проголошується: «Медичні працівники та інші особи, яким у зв'язку з виконанням професійних або службових обов'язків стало відомо про хворобу, медичне обстеження, огляд та їх результати, інтимну й сімейну сторону життя громадянина, не мають права розголошувати ці відомості, крім передбачених законодавчими актами випадків. При використанні інформації, що становить лікарську таємницю, у навчальному процесі, науково-дослідній роботі, у тому числі у випадках її публікації в спеціальній літературі, повинна бути забезпечена анонімність пацієнта» [5].

Визначити, яким же чином узгоджуються наведені норми, можливо під час аналізу наукових підходів до взаємозв'язку таких категорій, як «лікарська таємниця» та «таємниця про стан здоров'я особи». Умовно ці підходи можна поділити на три види. Згідно з першим із них перевага надається саме поняттю «медична таємниця». Зокрема, І.Я. Сенюта тлумачить медичну таємницю як інформацію, отриману в процесі надання медичної допомоги, яка не підлягає розголошенню, крім

випадків, передбачених законодавством, про яку медичним працівником та іншим особам стало відомо у зв'язку з виконанням професійних або службових обов'язків [6, с. 200]. На думку Р.А. Майданика, медичну таємницю слід розглядати не як втаємничення медичної інформації від хворого, а як збереження в таємниці від інших осіб відомостей, що за правом належать пацієнту, оскільки це таємниця пацієнта, яка охороняється лікарем [7, с. 5].

Як наголошує С.Г. Стеценко, термін «лікарська таємниця» не повною мірою відображає обов'язок збереження в таємниці всього комплексу інформації про стан здоров'я особи. Точніше може визначити його термін «медична таємниця», адже мова йде про сферу медицини в цілому, а не лише про обов'язок лікаря зберігати в таємниці отримані відомості про пацієнта. Конфіденційна за своєю суттю інформація досить часто стає доступною не лише лікарям, а й представникам інших професій [8, с. 19].

Прихильниками охарактеризованого підходу також є В.В. Головченко та Л.М. Грузова [9, с. 7], І.Я. Купов [10, с. 50], М.Н. Малєйна [11, с. 80], М.С. Малєїн [12, с. 80], І.Л. Петрухін [13, с. 162] та деякі інші вчені.

Згідно з другим підходом перевага надається більш традиційному поняттю – «лікарська таємниця». Серед його прихильників можна назвати В.І. Акіпова та Є.Н. Маслова, які пропонують розглядати лікарську таємницю як усі відомості, отримані від хворого або виявлені під час медичного огляду чи лікування, що не підлягають розголошенню без згоди хворого. Це й сам факт звернення в медичну установу, інформація про функціональні та фізичні вади організму, спадкові хвороби, шкідливі звички, діагнози, ускладнення, прогноз, сімейну й інтимну сторону життя, факт усиновлення чи удочеріння, стан здоров'я родичів. До лікарської таємниці, як зазначають науковці, належать також відомості немедичного характеру, які повідомляються лікарю або іншому медичному працівнику, юристу в присутності лікаря, що стосуються його заповіту, наявності колекцій або інших цінностей, захоплень, особистих взаємовідносин із близькими родичами тощо [14, с. 66].

Г.Р. Колоколов та Н.І. Махонько визначають лікарську таємницю як інформацію про факт звернення за медичною допомогою, стан здоров'я пацієнта, діагноз (назву) його захворювання, засоби й методи лікування, можливий прогноз захворювання, а також інші відомості, отримані під час обстеження й лікування пацієнта [15]. На думку І.В. Шатковської, лікарська таємниця – це відомості, які стали відомі медичному працівнику щодо пацієнта під час діагностики, лікування чи реабілітації, конфіденційний характер яких визначається законом, а обов'язок зберігання покладається також на інших осіб, яким зазначена інформація стала відомою під час виконання своїх професійних обов'язків [16, с. 12].

Згідно з третім підходом перевага надається застосуванню такого поняття, як «таємниця про стан здоров'я». Його прихильником є, зокрема, О.А. Чабан, який вважає, що най-

більш вдалим визначенням у національному законодавстві є те, яке надається Цивільним кодексом України – «право на таємницю про стан здоров'я», «таємниця про стан здоров'я». Кожна фізична особа зобов'язується утримуватись від поширення будь-якої інформації про хворого, яка стала їй відома у зв'язку з виконанням службових обов'язків або з будь-яких інших джерел. Експліцитно не визначається коло суб'єктів таємниці про стан здоров'я. Цей підхід є правильним, оскільки передбачити повний вичерпний перелік таких суб'єктів на законодавчому рівні неможливо [17, с. 217].

Із запропонованих підходів найбільш вдалим і логічно послідовним вважаємо саме останній. Утвердження в загальному вжитку поняття «таємниця про стан здоров'я» є більш вдалим змістовно та таким, що слугує захисту інтересів особи. Використання саме цього формулювання також вказує на більш широкий перелік суб'єктів збереження таємниці про стан здоров'я особи. Мова йде не лише про працівників закладів охорони здоров'я (лікарів, інший медичний персонал), а й про осіб, яким стали відомі такі відомості та/або дані у зв'язку з виконанням професійних чи службових обов'язків (наприклад, журналістів, працівників шкіл, дитячих садків, священнослужителів, адвокатів, нотаріусів, страховиків та інших).

Таким чином, таємницею про стан здоров'я особи пропонується вважати всю сукупність відомостей та/або даних, які мають конфіденційний характер та стали відомими медичним працівникам або іншим особам у зв'язку з виконанням ними своїх професійних чи службових обов'язків. Отже, відповідаючи на поставлене на початку статті запитання, можна стверджувати про відсутність єдності в науковому тлумаченні поняття «таємниця про стан здоров'я». Чітко не визначається також коло суб'єктів, які мають право володіти й розпоряджатися такою інформацією. Тому наявний несистемний підхід у формулюванні законодавчого масиву норм, спрямованих насамперед на захист особистих немайнових прав особи (прав, зміст яких складає можливість фізичної особи вільно, на власний розсуд визначати свою поведінку у сфері власного приватного життя). Відповідно, варто уніфікувати понятійний апарат таким чином, щоб можна було залишити поняття «лікарська таємниця» в минулому та використовувати як

у ЦК України, так і в Основах законодавства України про охорону здоров'я та інших нормативно-правових актах саме поняття «таємниця про стан здоров'я особи».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.
2. Про захист населення від інфекційних хвороб : Закон України від 6 квітня 2000 р. № 1645-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 29. – Ст. 228.
3. Про протидію захворюванню на туберкульоз : Закон України від 5 липня 2001 р. № 2586-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 49. – Ст. 258.
4. Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ : Закон України від 12 грудня 1991 р. № 1972-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 11. – Ст. 152.
5. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19 листопада 1992 р. № 2801-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 4. – Ст. 19.
6. Сенюта І.Я. Медичне право: право людини на охорону здоров'я : [монографія] / І.Я. Сенюта. – Львів : Астолябія, 2007. – 224 с.
7. Майданик Р.А. Право на медичну таємницю: законодавство і практика його застосування / Р.А. Майданик // Юридичний вісник України. – 2013. – № 28. – С. 5.
8. Стеценко С.Г. Медичне право України (правове забезпечення лікарської таємниці) : [монографія] / С.Г. Стеценко, І.В. Шатковська. – К. : Атіка, 2010. – 144 с.
9. Головченко В.В. Лікарська таємниця як медико-правова проблема / В.В. Головченко, Л.М. Грузова // Юридичний вісник України. – 2001. – 21–27 липня. – С. 7.
10. Купов І.Я. Некоторые аспекты проблемы врачебной тайны / И.Я. Купов // Советское здравоохранение. – 1981. – № 6. – С. 48–50.
11. Малейна М.Н. Защита личных неимущественных прав советских граждан / М.Н. Малейна. – М. : Знание, 1991. – 128 с.
12. Малейн Н.С. О врачебной тайне / Н.С. Малейн // Советское государство и право. – 1981. – № 8. – С. 79–86.
13. Петрухин И.Л. Личные тайны (человек и власть) / И.Л. Петрухин. – М. : Институт государства и права РАН, 1998. – 232 с.
14. Акопов В.И. Право в медицине / В.И. Акопов, Е.Н. Маслов. – М. : Книга-сервис, 2002. – 352 с.
15. Колоколов Г.Р. Медицинское право / Г.Р. Колоколов, Н.И. Махонько. – М. : Дашков и К., 2009. – 452 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.twirpx.com/file/269277>.
16. Шатковська І.В. Адміністративно-правове забезпечення лікарської таємниці в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / І.В. Шатковська. – К., 2010. – 20 с.
17. Чабан О.А. Лікарська таємниця у приватному та публічному праві / О.А. Чабан // Часопис Київського університету права. – 2014. – № 1. – С. 215–219.